

ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ У 2017 – 2026 РОКАХ І ЗАВДАННЯ НА ПЕРСПЕКТИВУ

Наукова доповідь на загальних зборах НАПН України, 17 вересня 2026 р.

<https://doi.org/10.37472/v.naes.2026.8203>



КРЕМЕНЬ

Василь Григорович

доктор філософських наук,
професор, дійсний член
(академік) НАН України і
НАПН України, президент
Національної академії
педагогічних наук України,
м. Київ, Україна

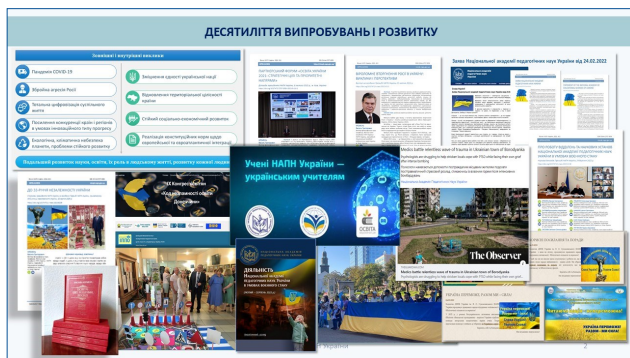


Анотація. У доповіді здійснено узагальнений аналіз діяльності Національної академії педагогічних наук України у 2017 – 2026 рр. та визначено пріоритетні завдання її подальшого розвитку. Розглянуто основні результати функціонування академії в умовах суспільно-політичних, економічних і демографічних викликів, пандемії COVID-19 та повномасштабної війни російської федерації проти України. Охарактеризовано розвиток нормативно-правових засад діяльності НАПН України, її взаємодію з органами державної влади, науковими установами, закладами освіти, громадськими та міжнародними організаціями. Проаналізовано результати наукової, науково-експертної, освітньої, міжнародної та інформаційно-комунікаційної діяльності академії, розвиток кадрового потенціалу, реформування структури наукових установ, посилення прикладної спрямованості досліджень та інтеграцію їх результатів у практику. Особливу увагу приділено цифровізації наукової діяльності, розвитку відкритої науки, міжнародній наукометричній представленості, електронним інформаційним ресурсам і цифровим системам наукової комунікації. Обґрунтовано значення діяльності НАПН України для науково-методичного забезпечення реформування національної освіти, підвищення її якості, стійкості та конкурентоспроможності. Визначено стратегічні орієнтири розвитку освіти в Україні, серед яких безперервна освіта впродовж життя, людиноцентризм, компетентнісний підхід, інтеграція формальної, неформальної та інформальної освіти, цифровізація, розвиток психологічного супроводу, утвердження української національної та громадянської ідентичності, європейська інтеграція та посилення наукового і методичного забезпечення освітньої сфери. Наголошено на особливій ролі НАПН України у зміцненні національної стійкості, подоланні освітніх втрат, забезпеченні безпеки й обороноздатності держави, повоєнному відновленні та розвитку людського капіталу України.

Ключові слова: Національна академія педагогічних наук України; науково-методичне забезпечення освіти; педагогіка; психологія; освітня реформа; наукові дослідження; цифровізація освіти; відкрита наука; національна стійкість; українська національна та громадянська ідентичність; європейська інтеграція; повоєнне відновлення.

Майже десятирічний звітний період став для Національної академії педагогічних наук України, її наукових колективів часом суворих випробувань і водночас загартування та подальшого розвитку.

Серед руйнівних негативних чинників – підступна війна рф проти України, розпочата ще у 2014 р. і яка у 2022 р. набула повномасштабного характеру. Це також COVID-19. До них додалися супутні економічні, демографічні й інші кризові явища.



Щороку НАПН України звітувала загальним збором, готувала і оприлюднювала докладні звіти, інформацію про діяльність, виконання державного бюджету, наукову продукцію. Також повний текст звіту про діяльність академії у 2017 – 2026 рр., схваленого Президією НАПН України 10 вересня 2026 р., оприлюднено на вебсайті академії (Кремень, ред., 2026а).

У звітній доповіді зупинимося на *найважливіших результатах діяльності* академії.



У 2017 р., коли було обрано нинішній склад керівництва НАПН України, розпочато новий етап розвитку академії, пов'язаний із необхідністю досягнення стратегічної мети – підвищення рівня наукового і методичного забезпечення реформ національної освіти і науки, окреслених в оновленому освітньо-науковому законодавстві. Відповідна основа (включно із самоврядністю академії) закладена новими законами, розробленими за активної участі вчених НАПН України – «Про наукову і науково-технічну діяльність» (чинний з 2016 р.) (Закон України, 2015) та «Про освіту» (2017 р.) (Закон України, 2017).

Перед цим у 2014 – 2016 рр. в умовах війни НАПН України разом з усім українським суспільством пережила кризу бюджетного фінансування. Через скорочення бюджетних асигнувань майже в 1,7 разу зменшилася з 2,4 тис. до 1,4 тис. штатна чисельність працівників та із 130 до 99 кількість виконуваних наукових досліджень. Це вимагало істотної оптимізації структури і діяльності академії

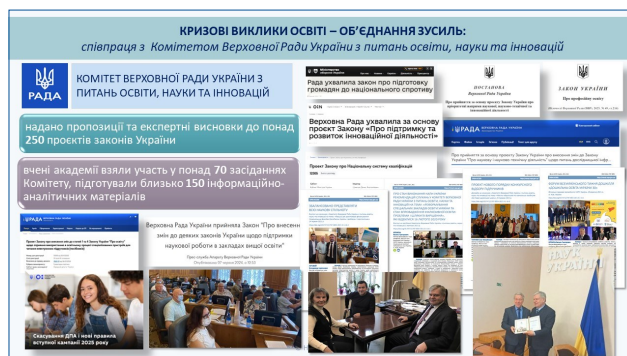
у нових реаліях. У наступні роки академія продемонструвала, що здатна гідно відповідати на екстремальні зовнішні і внутрішні виклики.

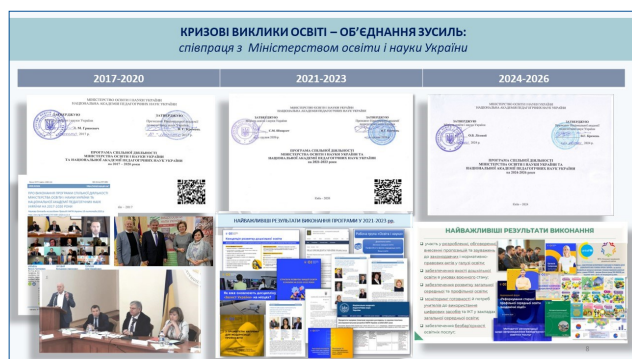
З урахуванням законодавчо визначеної ролі академії оновлювався Статут НАПН України, чинна версія якого діє з 2022 року. Статут академії конкретизував унормовані законодавством повноваження, визначаючи академію головною державною науковою організацією у сфері педагогіки, психології та освіти, діяльність якої спрямована на наукове і методичне забезпечення розвитку національної освіти, формування наукових засад її модернізації та науково-методичний супровід реалізації державної освітньої політики (НАПН України, 2022).



Ключовим ресурсом ефективної діяльності академії стала її системна взаємодія з органами державної влади, Національною і національними галузевими академіями наук, вітчизняними і міжнародними організаціями, широкою освітньо-науковою громадськістю.

Всебічною науково-експертною діяльністю характеризується взаємодія академії з комітетами Верховної Ради України, насамперед з **Комітетом з питань освіти, науки та інновацій**. За 2017 – 2026 рр. підготовлено понад 250 експертних висновків до проєктів актів законодавства, значну кількість аналітичних матеріалів. У грудні 2025 р. за заслуги перед Українським народом трудовий колектив НАПН України нагороджено Грамотою Верховної Ради України (НАПН України, 2026).





Комплексного і програмного характеру набуло **співробітництво з МОН України**. За звітний період завершено три програми спільної діяльності міністерства і академії, поточна програма добігає кінця у цьому році. Є домовленість з новим керівництвом МОН про розроблення програми на 2027 – 2029 рр.

Програмний підхід до співпраці було поширено саме нашою академією на **взаємодію з Національною і національними галузевими академіями наук України**.

Перша програма з НАН України підтримана і підписана Б.Є. Патонем. Зараз виконується третя програма на період 2026 – 2028 рр.

Друга поспіль програма співпраці реалізується з Національною академією медичних наук.

Підписано і виконуються програми з національними академіями правових наук та мистецтв.

Зазначений досвід програмної співпраці схвалено і поширено Радою президентів академій наук України.



Доброю традицією в практиці НАПН України стало підписання меморандумів **про співпрацю з державними і громадськими організаціями України**, зокрема з Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти, Національним агентством кваліфікацій, Центральним науково-дослідним інститутом Збройних Сил України, Національним університетом оборони України, Українською спілкою промисловців і підприємців,



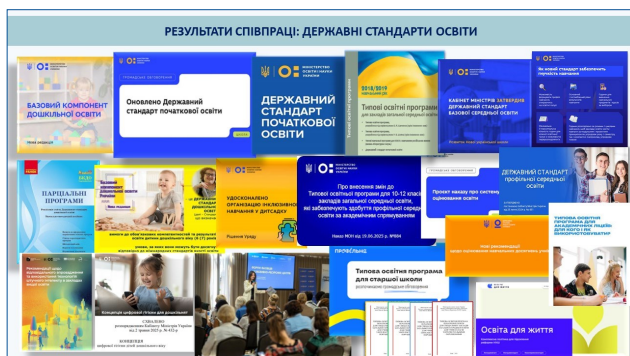
Національним Еразмус+ офісом в Україні і багатьма іншими.

Вчені академії активно співпрацювали з фахівцями державних органів, державних і громадських організацій у багатьох експертних комісіях, робочих групах.

Зокрема результатом такої співпраці, якщо зазначити коротко, стало:

- у 2017 р. прийняття Закону України «Про освіту» (Закон України, 2017);
- у 2018 р. внесення необхідних змін до Закону України «Про вищу освіту» (Закон України, 2014) та обрання на цій основі за міжнародною участю чинного складу Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти;
- у 2019 р. прийняття Закону України «Про фахову передвищу освіту» (Закон України, 2019);
- у 2020 р. прийняття Закону України «Про повну загальну освіту» (Закон України, 2020);
- у 2021 р. прийняття Плану реформування Національної і національних галузевих академій наук (Кабінет Міністрів України, 2021);
- у 2022 р. прийняття Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (Закон України, 2022), розроблення Плану відновлення України;
- у 2023 р. прийняття у першому читанні Закону України «Про освіту дорослих» (Верховна Рада України, 2023);
- у 2024 р. прийняття Закону України «Про дошкільну освіту» (Закон України, 2024);
- у 2025 р. прийняття Закону України «Про професійну освіту» (Закон України, 2025).





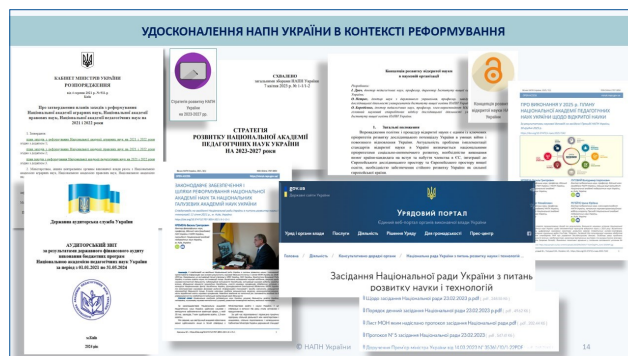
Крім цього, затверджено нові державні стандарти дошкільної, початкової, базової середньої, профільної середньої освіти. Активно розроблялися стандарти професійної, фахової передвищої і вищої освіти.

Також створено низку типових, модельних, навчальних, освітніх, освітньо-наукових програм і комплекс навчально-методичної літератури до них.

Особливо слід зазначити інноваційний підхід до створення повного, міжпредметно і міжрівнево узгодженого циклу підручників, що забезпечено Інститутом педагогіки, якому у цьому році виповнюється 100 років. Загалом лише за звітний період інститутом підготовлено понад 200 найменувань підручників, які пройшли конкурсний відбір і використовуються на практиці. Зокрема, у цьому році підготовлено 20 підручників для 9 класу. Цим завершено створення системи академічних підручників для базової середньої освіти (Топузов & Засека, ред., 2026).

Підручникотворенням займалися й інші наукові установи академії, особливо Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка, в активі якого понад 70 підручників для дітей з особливими освітніми потребами. Інститутом проблем виховання спільно з фахівцями Збройних Сил України підготовлено затребуваний часом підручник «Захист України».

Результативній співпраці академії сприяли посилення її науково-методичного потенціалу, модернізація згідно з вимогами часу організаційної структури, вдосконалення діяльності.



Починаючи з 2021 р., здійснювалося **реформування академії**, у 2021 – 2022 рр. на підставі відповідного урядового розпорядження (Кабінет Міністрів України, 2021), у 2023 – 2024 рр. згідно з рішенням Національної ради України з питань розвитку науки і технологій, у наступні роки з урахуванням аудиту Державної аудиторської служби України та потреб воєнного часу.

Уточнено назви і зміст діяльності трьох відділень (Відділення філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки, Відділення психології та спеціальної педагогіки та Відділення загальної середньої освіти і цифровізації освітніх систем) та чотирьох наукових установ (Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка, Інститут цифровізації освіти, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна, Інститут професійної освіти).

Переглянуто та узгоджено з МОН та Міністерством оборони України тематику досліджень, оптимізовано співвідношення фундаментальних і прикладних досліджень на користь останніх, посилено вимоги до результативності досліджень.

Започатковано проведення на конкурсних засадах **річних прикладних досліджень** з проблем, що потребують невідкладного розгляду (здійснено 23 дослідження) та на підтримку молодих вчених (реалізовано 18 досліджень).

Загалом звітний період характеризується **активним розвитком діяльності молодих вчених**, їхніх рад в академії та в наукових установах, участі в конкурсах річних досліджень молодих вче-





них, взаємодії з іншими радами молодих вчених закладів України і Європи.

Упродовж 2017 – 2025 рр. молоді вчені НАПН України отримали 32 державні стипендії та премії, зокрема 7 премій Президента України, 15 стипендій Кабінету Міністрів України, 7 стипендій Героїв Небесної Сотні, премію Верховної Ради України молодим вченим та 2 іменні стипендії Верховної Ради України для молодих учених – докторів наук.

В академії відбулися **якісні зміни кадрового потенціалу**.

Загалом за 2017 – 2026 рр. чисельність наукових працівників наукових установ НАПН України зменшилася на 51 особу (на 6,1 %). Натомість на 55 осіб (на 33,9 %) зросла кількість вчених з науковим ступенем доктора наук та на 28 осіб (на 24,3 %) науковців, які працюють за основним місцем роботи.

Нарощенню кадрового потенціалу НАПН України сприяло поповнення й оновлення складу членів академії. Упродовж звітної періоду двічі проводилися їх вибори. У 2019 р. обрано 8 дійсних членів та 17 членів-кореспондентів. У 2025 р. обрано 11 дійсних членів та 26 членів-кореспондентів. У 2025 р. Президією академії для частини вакансій впроваджено граничний вік до кандидатів у дійсні члени – до 60 років, у члени-кореспонденти – до 55 років. Водночас оголошено вакансії без граничного віку. Це дало можливість омолодити склад членів академії, зокрема серед обраних дійсних членів чисельність віком

до 60 років склала 6 осіб, а серед членів-кореспондентів віком до 55 років – 18 осіб.

Чисельність членів академії станом на 1 січня 2026 р. склала 160 осіб, з них 73 дійсні члени і 87 членів-кореспондентів.

Загалом 31 дійсний член (42,5 %) та 24 члени-кореспонденти (27,6 %) працюють у НАПН України за основним місцем роботи.

Станом на 1 січня 2026 р. чисельність іноземних членів становить 33 особи, почесних академіків – 34 особи.

Ці та інші заходи давали свої позитивні результати.

Упродовж 2021 – 2025 рр. наукові установи НАПН України двічі успішно пройшли **державну атестацію**.



За результатами атестації у 2021 р. 10 установ віднесено до першої класифікаційної груп і дві – до другої.

У 2025 р. проведено державну атестацію за новою методикою, яка наблизилася до європейських практик, з віднесенням наукових установ до груп А, Б, В, Г. До вищої групи А увійшли 3 установи, до наступної групи Б – 5 установ і до групи В – 4 установи академії (МОН України, 2025).

Упродовж 2017 – 2026 рр. у наукових установах НАПН України щороку виконувалося від 97 до 109 наукових досліджень, спрямованих на науково-методичне забезпечення модернізації освіти, розвитку педагогіки та психології.

За цей період завершено 163 фундаментальні та 195 прикладних наукових досліджень.





Загалом за результатами виконання наукових досліджень підготовлено:

- понад 14 тис. наукових статей;
- понад 250 монографій, препринтів та інших наукових праць;
- понад 500 одиниць виробничо-практичної продукції;
- понад 450 одиниць навчальної продукції;
- сотні довідкових, інформаційно-аналітичних та електронних ресурсів.

Щороку в академії здійснювалося близько 70 експериментів різного рівня, до яких залучалося близько 1 тис. закладів освіти. За звітний період вченими НАПН України реалізовано понад 60 всеукраїнських експериментів.



Якісно нового рівня набуло представлення наукових періодичних видань та публікацій вчених НАПН України в світовій системі наукових комунікацій.

Вдосконалено перелік наукових фахових видань академії на засадах відкритої науки, цифровізації. Підвищено їх атестаційний рівень, до оновленого Переліку наукових фахових видань України в цьому році включено 27 академічних журналів.

Особливу роль відіграє один з найкращих журналів України категорії А «Інформаційні технології і засоби навчання» (засновник – Інститут цифровізації освіти НАПН України), якому у цьому році виповнюється 20 років. Журнал – серед



переможців конкурсу МОН України і має державну фінансову підтримку. Видання з 2018 р. індексується Web of Science Core Collection. Кількість його переглядів зросла із 300 тис. у 2019 р. до понад 2 млн станом у 2026 р. із 162 країн світу. Географія авторів охоплює десятки країн (Україну, США, Іспанію, Словаччину, Туреччину, Японію, Сінгапур, Філіппіни тощо).

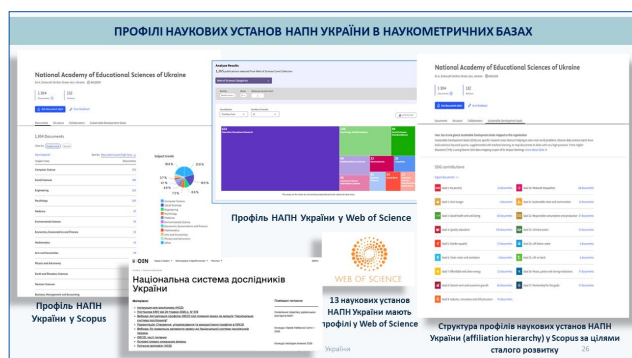
Упродовж 2017 – 2025 рр. збільшено індексацію наукових праць вчених НАПН України у міжнародних наукометричних базах даних Scopus та Web of Science з кількох десятків до 350 – 400 праць на рік. Зросла якість цих публікацій – систематично публікувалися праці у журналах першого квартиля (Q1).



Пересічно до 400-500 публікацій на рік збільшилася кількість праць іноземними, насамперед англійською, мовами. Зокрема опублікована у 2021 р. до 30-річчя Незалежності України Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні видана також англійською і німецькою мовами і має схвальні міжнародні відгуки.

Видана у цьому році до 35-річчя Незалежності України Національна доповідь теж буде опублікована англійською мовою (Кремень, ред., 2026б).

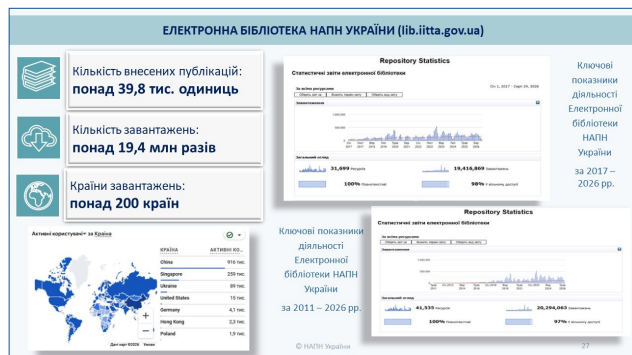
Важливим напрямом інтеграції вчених НАПН України у глобальний інформаційний простір стало впорядкування цифрової ідентифікації дослідників та подальше зростання їхніх бібліо-



метричних показників. Майже 90 % науковців академії представлені у національній системі «Бібліометрика української науки». Якісне зростання їхнього наукового авторитету підтверджується динамікою індексу Гірша (h-індексу).

Своєю участю вчені академії підтримали створення Національної системи дослідників України.

Забезпечення відкритого доступу до здобутків вчених академії успішно реалізується через **Електронну бібліотеку НАПН України**. Її фонд збільшився до 40 тис. повнотекстових ресурсів. Загальна кількість завантажень ресурсів зросла до 19 млн. Географія користувачів розширилася до понад 200 країн/регіонів. Серед іноземних відвідувачів стабільно високу активність виявляють фахівці США, Німеччини, Франції, Нідерландів.



Нині стрімко розвивається інший успішний академічний проєкт – **Українська електронна енциклопедія освіти**, яка замінила друковані Енциклопедії освіти 2008 і 2021 рр. видання.

Ці цифрові проєкти – результат інноваційної діяльності Інституту цифровізації освіти НАПН України, який за підсумками державної атестації віднесено до провідної групи А.

Академія здійснювала **всебічну популяризацію науки**, кожного року була організатором і співорганізатором майже 450 науково-практичних заходів. Щорічно вчені академії брали участь у майже 3 тис. інших таких заходах, зокрема у з'їздах, конгресах, симпозіумах, конференці-



ях, семінарах, круглих столах, педагогічних читаннях тощо.

Зокрема, упродовж 2017 – 2026 рр. академія та її установи взяли участь у 34 міжнародних виставках «Сучасні заклади освіти», «Інноватика в сучасній освіті», «Освіта та кар'єра», «Освіта та кар'єра – День студента», під час яких вченим академії організовано та проведено 459 науково-практичних заходів.



В академії проводилася активна **освітня діяльність**.

Так підготовка докторів філософії та докторів наук здійснювалася через аспірантуру і докторантуру одинадцяти наукових установ. Було переформатовано спеціалізовані вчені ради. У цілому із 2017 р. в академії захищено 768 дисертаційних робіт: 198 докторських та 570 кандидатських (доктора філософії).

Актуалізації тематики дисертаційних досліджень сприяла **Міжвідомча рада з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології**, яка останнім часом посилила експертно-консультативні функції, здійснює щорічний випуск інформаційно-аналітичного електронного видання «Дайджест Національної академії педагогічних наук України», проводить вебінари для зацікавлених осіб. У виданні систематизовано статистичні дані, висвітлено тенденції розвитку дисертаційної тематики та надано рекомендації з перспективних напрямів наукових досліджень. У

звітному періоді за запитами наукових установ і закладів вищої освіти Міжвідомчою радою надано конкретні рекомендації до понад 3 тис. дисертаційних тем.

Підготовка фахівців за бакалаврським і магістерським рівнями вищої освіти провадилася в Університеті менеджменту освіти та за магістерським рівнем – в Інституті професійної освіти НАПН України. Щороку здійснювався випуск понад 400 бакалаврів і магістрів, підготовлених за актуальними освітніми програмами.

У період до 2025 р. в академії також щорічно підвищували кваліфікацію понад 8 тис. керівників закладів освіти, педагогічних і науково-педагогічних працівників, практичних психологів, фахівців методичних служб та інклюзивно-ресурсних центрів. Освітній процес здійснювався за очною, змішаною та дистанційною формами, забезпечуючи індивідуальні освітні траєкторії слухачів, гнучкість навчання та його практичну спрямованість. З 2025 р. цей показник зменшився через значне скорочення державного фінансування підвищення кваліфікації та зосередження функцій головного замовника на його здійснення в МОН України.



Активно розвивалася міжнародна діяльність.

Щороку наукові установи академії брали участь у реалізації майже 50 міжнародних науково-освітніх проектів і програм Європейського Союзу, Британської ради в Україні, Європейського фонду підготовки, Представництва ООН в Україні, Ради Європи, Світового банку, ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, Представництва DVV International в Україні, та інших впливових міжнародних організацій і фондів.

Продовжувалася наукова співпраця із 33 іноземними членами академії, які представляють 11 країн, науковими установами і закладами освіти майже 60 країн світу як у межах 35 угод про співробітництво, укладених НАПН України (із них за період 2017 – 2025 рр. 17 нових), так і в межах



сотень угод, укладених безпосередньо науковими установами із науковими установами, закладами освіти зарубіжних країн, міжнародними організаціями і фондами.

У межах діяльності НАПН України в умовах воєнного стану та з метою виконання завдань повоєнного відновлення країни, її євроінтеграції, здійснювалася співпраця із державними установами, громадськими організаціями та закладами вищої освіти України на виконання положень 87 підписаних документів (за період 2017 – 2025 рр. укладено 49 нових).

Водночас здійснено заходи з розірвання двосторонніх угод НАПН України та її наукових установ із науковими установами рф та Республіки Білорусь, позбавлення статусу іноземних членів НАПН України 9 російських та 2 білоруських громадян, статусу почесного доктора – громадянина рф.

Особливо плідно розвивалася співпраця з польськими вченими. Організовано форум з неформальної освіти дорослих «Освіта дорослих і розвиток громадянського суспільства». Під патронатом НАПН України, Комітету педагогічних наук Польської академії наук і Наукового товариства «Польща-Україна» проведено три Українсько-польські / Польсько-українські наукові форуми, а також три спільні засідання Президії НАПН України і Комітету педагогічних наук Польської академії наук. Під час цих та інших заходів польська сторона незмінно заявляла про свою солідарність з героїчною боротьбою українського народу. Ми



ж, у свою чергу, дякували польським колегам за підтримку і солідарність з Україною.

Використання цифрових технологій стало невід'ємною складовою організації наукових досліджень, підготовки наукових публікацій, міжнародної співпраці, представлення результатів досліджень та інформаційного супроводу діяльності наукових установ. У цілому в 2017 – 2026 рр. у НАПН України:

- створено сучасне цифрове науково-інформаційне середовище;
- забезпечено відкритий доступ до результатів наукових досліджень;
- сформовано цифрову систему наукових комунікацій академії;
- інтегровано діяльність установ у міжнародний інформаційний та науковий простір;
- забезпечено ефективне функціонування наукових установ в умовах пандемії COVID-19 та воєнного стану;
- суттєво розширено використання міжнародних наукометричних систем і цифрових ідентифікаторів дослідників;
- створено передумови для подальшого розвитку відкритої науки, цифрової трансформації дослідницької діяльності та впровадження технологій штучного інтелекту, аналітики даних і сучасних цифрових сервісів у наукову практику.



Упродовж 2017 – 2026 рр. проведено 20 сесій загальних зборів академії: 11 звітних і виборних, 9 тематичних з актуальних проблем освіти і науки, зокрема в умовах воєнного стану.

Також проведено 15 методологічних семінарів за актуальною освітньо-науковою тематикою.

Відбулося 138 засідань Президії НАПН України, на яких розглянуто 3,4 тис. питань статутної діяльності академії.

У 2017 – 2026 рр. академія працювала в умовах **фінансових обмежень**, що не давало змоги повністю задовольнити потреби.



У зв'язку із повномасштабним російським вторгненням, введенням в Україні воєнного стану із 24 лютого 2022 р. скорочено фінансування НАПН України із загального фонду Державного бюджету України на 31 млн грн або на 10,2 % кошторисних призначень відповідно до урядової постанови «Про спрямування коштів до резервного фонду державного бюджету» у 2022 р. Зокрема скорочено видатки на 11,2 млн грн, які планувалися на створення Інституту раннього розвитку дитини та дошкільної освіти НАПН України.

У 2023 р. відбулося чергове скорочення видатків до 82,8 % від потреби. У 2024 р. фінансування діяльності НАПН України дещо збільшилось. У 2025 р. фінансування із державного бюджету за розділом «Наука» склало 254,3 млн грн, що порівняно з попереднім роком менше (256,1 млн грн). За розділом «Освіта» академія не отримала фінансування із державного бюджету (у 2024 р. видатки становили 36,9 млн грн), оскільки видатки на підвищення кваліфікації кадрів передані МОН України.

Загалом у структурі касових видатків академії за період 2017 – 2025 рр. видатки на оплату праці із нарахуванням, стипендію та довічну плату за звання членам академії (соціальні видатки) становлять 93,5 %; комунальні видатки – 2,7 %; інші видатки 3,8 %.

На 2026 р. академії затверджено бюджетні призначення за загальним фондом бюджету за розділом «Наука» у сумі 274 551,7 тис. грн, що становить 91,8 % від потреби.



Упродовж 2017 – 2025 рр. до спеціального фонду НАПН України та її установ надійшло 330 млн грн (13,5 % від усіх асигнувань).

Підсумовуючи діяльність академії за дев'ятирічний період, слід хоча б коротко окреслити **завдання на перспективу**.

Насамперед, це продовження вдосконалення статутної діяльності академії з метою покращення науково-методичного забезпечення освіти, подальшого розвитку педагогіки і психології, їх впливу на суспільний прогрес.

Що стосується освітньої сфери, то слід ураховувати наступні глобальні і національні пріоритетні напрями її розвитку.

По-перше. У перспективі сфера освіти України у контексті глобального цивілізаційного поступу буде спрямовуватися такими покликаними часом системотвірними концептами, як:

- провідна і дедалі зростаюча роль освіти та її науково-методичного забезпечення в умовах інноваційного типу прогресу, запобігання і подолання кризових явищ, військових загроз і втрат;
- всеохопна безперервна освіта впродовж життя від народження людини;
- людиноцентризм, розкриття і розвиток особистого потенціалу в освіті;
- утвердження компетентнісного підходу, орієнтація на вимірювальні ключові компетентності для навчання впродовж життя в європейському і глобальному контекстах;
- інтеграція формальної, неформальної та інформальної освіти;
- забезпечення і вдосконалення якості освіти, підвищення її конкурентоспроможності як основи успішності нації;
- активна участь у формуванні європейських і світових просторів освіти і досліджень;
- націєтворча і націєзбережувальна місія освіти;
- невідкладна потреба освітньої сфери під час війни у пріоритетному захисті, відновленні і подальшому науково обґрунтованому розвитку.

По-друге. За рівнями і ланками освіти першочергові завдання на перспективу такі.

1. Для освіти дітей раннього та дошкільного віку.

У зв'язку із прийняттям у 2024 р. нового Закону України «Про дошкільну освіту» на порядку денному питання його впровадження; оновлення змісту і методів навчання та виховання; осучаснення моделей управління та фінансування; підвищення соціального статусу і кваліфікації педагогічних працівників. Освіта дітей раннього та дошкільного віку має реально стати доступною та якісною первинною складовою безперервної освіти.

2. Щодо повної загальної середньої освіти.

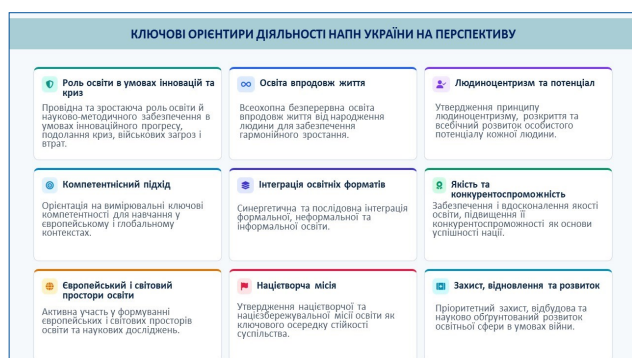
У цій основній ланці безперервної освіти, що охоплює три послідовні освітні рівні (початкову, базову середню і профільну середню освіту), важливо забезпечити перехід на 12-річний термін її надання шляхом формування завершальної профільної складової. Це відповідає європейській і світовій практиці, зумовлює особистісну зорієнтованість цієї ланки, що важливо в сучасному глобалізованому і конкурентному світі.

Відтак, серед актуальних завдань – повне впровадження нових законів «Про освіту» (2017 р.) і «Про повну загальну середню освіту» (2020 р.), завершення структурної перебудови початкової, базової середньої та профільної середньої освіти, впровадження нових типів шкіл (початкова школа, гімназія, ліцей), оптимізація їх мережі та подолання малокомплектності, здійснення стандартизації змісту освіти, зокрема на засадах компетентнісного підходу, цифровізації освітнього процесу із використанням штучного інтелекту, надання реальних академічних свобод закладам освіти і вчителям у задоволенні освітніх потреб здобувачів.

У такий спосіб повна загальна середня освіта України має бути повноцінно включена в Європейський освітній простір.

3. Позашкільна освіта.

Ця освітня ланка покликана надавати широкий спектр додаткових освітніх послуг дітям на засадах неформальної та інформальної освіти. Важливо якнайшвидше подолати нерівномірність у доступі до позашкільної освіти в містах і в сільській місцевості, повніше використовувати можливості закладів загальної середньої освіти, особливо сільських, краще адаптувати освітній зміст до запитів і потреб дітей. Необхідно впроваджувати освітні інновації, зокрема в контексті цифровізації освіти, та онлайн-інструменти дистанційного навчання.



Назрілим є прийняття нового Закону України «Про позашкільну освіту».

4. Виховання активних і відповідальних громадян-патріотів.

Потрібно продовжити наукові дослідження і розробки, узагальнення кращого досвіду із формування української національної і громадянської ідентичності, гуртування української нації, виховання активних і відповідальних громадян-патріотів, здатних до вмотивованого захисту України, зміцнення безпеки, обороноздатності держави, утвердження її суб'єктності у глобалізованому світі.

Серед актуальних завдань – всебічне впровадження законів України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (2022 р.), «Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу» (2025 р.).

5. Професійна і фахова передвища освіта.

Ці дві споріднені самостійні ланки професійної освіти забезпечують також професійний профіль середньої освіти та регулюються законами «Про професійну освіту» (2025 р.) і «Про фахову передвищу освіту» (2019 р.). Ураховуючи кращий світовий досвід, зокрема північноамериканський і європейський, у перспективі важливо сформува-ти єдину систему професійної освіти, орієнтовану на ринок праці. Мережа відповідних закладів має насамперед складатися із реформованих потужних багаторівневих і багатопрофільних закладів професійної освіти, здатних до ефективної взаємодії із стейкхолдерами; інтеграції у Європейський простір професійної освіти і підготовки.

6. Вища освіта.

Незважаючи на втрати, пов'язані із війною, ця освітня ланка зберігає сукупний потужний кадровий, науковий, фінансовий та матеріально-технічний потенціал, здатність до модернізації в контексті сучасних тенденцій. Водночас суперечливе зростання мережі закладів вищої освіти призвело до її подрібненості, розпорошеності, втрати ресурсної концентрованості та інституційної конкурентоспроможності, що загостило відставання від університетської освіти передових країн, університетів-лідерів Європи і світу, а також погіршення взаємодії із ринком праці.

Для ефективної реалізації Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022 – 2032 роки необхідно забезпечити:

- моніторинг стану вітчизняної вищої освіти з використанням механізмів оцінювання її якості (акредитаційних, класифікаційних, рейтингових та інших);

- оптимізацію мережі закладів вищої освіти через їх укрупнення шляхом об'єднання, створення ресурсних передумов університетської автономії як основи академічної свободи, підвищення конкурентоспроможності;

- подальшу інтеграцію в Європейський простір вищої освіти та Європейський дослідницький простір з урахуванням інтересів України;

- спеціальну державну підтримку створення університетів світового класу в Україні.

7. Освіта дорослих.

Ця завершальна ланка в системі освіти впродовж життя потребує законодавчого врегулювання, остаточного прийняття Закону України «Про освіту дорослих», формування і послідовної реалізації на його основі відповідної державної політики. Серед пріоритетів – створення соціально-економічних умов діяльності громадських формувань, центрів освіти дорослих, університетів третього віку, визнання результатів неформальної та інформальної освіти і присвоєння відповідних кваліфікацій тощо.

8. Кадрове забезпечення освіти.

Залишаються неподоланими, а за умови війни у ряді випадків загостреними, диспропорції у забезпеченні висококваліфікованими працівниками різних ланок і рівнів освіти, спеціальностей і предметів, територій, міської і сільської місцевостей, в умовах їх роботи і підвищення кваліфікації. Пріоритетними слід визнати: підвищення престижу педагогічної і науково-педагогічної діяльності та конкурентоспроможності її оплати, а також стійке зростання освітньо-кваліфікаційного рівня педагогічних і науково-педагогічних працівників усіх ланок освіти.

9. Психологічний супровід освіти.

Важливий для освіти і суспільства у цілому, їх психологічний супровід набув особливої актуальності в період воєнного стану. Традиційні напрями психологічної підтримки освіти нині істотно доповнені новими. У цій сфері необхідним є:

- розвиток психологічної культури усіх учасників освітнього процесу і громадян України загалом в умовах поширення стресогенних ситуацій;

- подолання травматизації громадян, зокрема учасників освітнього процесу;

- розроблення психологічних засад формування несуперечливих спільнотних ідентичностей

дітей і молоді в об'єднаних територіальних громадах, зокрема у ході реінтеграції захоплених та окупованих територій тощо;

- формування цифрової медіаграмотності в умовах гібридної війни.

10. Цифровізація освіти.

Актуальним завданням освітньої модернізації є розвиток цифрової освіти. Це передовсім передбачає формування цифрової компетентності для навчання впродовж життя усіх учасників освітнього процесу, розроблення й оновлення інформаційно-цифрових навчальних ресурсів і середовищ, цифрових освітніх технологій із використанням штучного інтелекту, налагодження електронної інформаційної взаємодії в освіті.

11. Інформаційно-бібліотечне забезпечення освіти.

Для вдосконалення інформаційно-бібліотечного забезпечення інноваційного розвитку освіти України потрібно зосередити увагу на цифровізації бібліотечної справи; формуванні галузевого інформаційного ресурсу академії та розширенні доступу до нього; наданні доступу до зарубіжних повнотекстових і реферативних довідкових баз даних; удосконаленні науково-методичного супроводу діяльності мережі освітянських бібліотек; розвитку міжнародного співробітництва; забезпеченні належного інформаційно-аналітичного реагування на суспільні проблеми та кризові явища.

12. Світова і європейська інтеграція освіти України.

Має забезпечуватися насамперед шляхом послідовного впровадження вимог та рекомендацій Європейського Союзу, запозичення кращої освітньої практики та її адаптації до українських реалій. Важливим є розширення участі в реалізації проєктів і програм міжнародної співпраці, зокрема програм ЄС Еразмус+ на 2021–2027 рр., «Горизонт Європа» на період 2021–2027 рр.; участі вчених НАПН України в переговорних робочих групах щодо вступу України в ЄС. Необхідно забезпечити входження національної освітньої сфери в європейські простори освіти, досліджень тощо, всебічно розвивати двостороннє партнерство.

13. Фінансова підтримка освіти.

У фінансовому забезпеченні освіти необхідним є дотримання таких принципів:

- необхідна і достатня частка ВВП, що спрямовується у сферу освіти загалом та в основні її ланки зокрема;

- оптимізація з огляду на доступність, якість, інституційну спроможність мережі закладів освіти;
- конкурентоспроможна оплата праці в освіті;
- надання в умовах ринкової економіки прогресивних організаційно-правових статусів закладам освіти.

14. Науковий і методичний супровід освіти.

Освітня сфера, покликана підтримувати стійкий інноваційний прогрес, всебічно розкривати і розвивати потенціал його головного суб'єкта – високоосвіченої людини, потребує потужного наукового і методичного забезпечення. Провідна й законодавчо визначена роль у цьому й надалі буде зберігатися за НАПН України у співпраці із профільним міністерством, Національною й національними галузевими академіями наук, науковими установами, закладами вищої освіти, фаховими об'єднаннями освітян. Передумовою успіху в цьому є запобігання загальній стагнації наукової сфери, забезпечення її ефективного функціонування і розвитку.

Зазначене дасть змогу в суворий час воєнного стану посилити загальну резильєнтність національної освіти, подолати освітні втрати, підвищити регенеративний і продуктивний потенціал освітньої сфери з метою забезпечення властивими їй методами безпеки та обороноздатності держави, умов інноваційного відновлення країни, її успішної європейської інтеграції.

Дозвольте висловити впевненість, що новообраний керівний склад академії на новому етапі її діяльності примножить академічний внесок у наукове і методичне забезпечення функціонування та розвитку освіти і науки в Україні, подальше зростання ролі людського капіталу в підвищенні обороноздатності і безпеки держави, наближенні достойного миру, повоєнній відбудові країни на високоінтелектуальній і високотехнологічній основі, успішній європейській інтеграції на засадах міцної української національної ідентичності.

Слава Україні!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Верховна Рада України. (2023, 12 січня). *Верховна Рада України прийняла законопроект про освіту дорослих*. <https://www.rada.gov.ua/news/razom/232071.html>
- Закон України «Про вищу освіту». (2014, 1 липня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
- Закон України «Про дошкільну освіту». (2024, 6 червня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20>

- Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність». (2015, 26 листопада). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19>
- Закон України «Про освіту». (2017, 5 вересня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
- Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності». (2022, 13 грудня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20>
- Закон України «Про повну загальну освіту». (2020, 16 січня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20>
- Закон України «Про професійну освіту». (2025, 21 серпня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4574-20>
- Закон України «Про фахову передвищу освіту». (2019, 6 червня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19>
- Кабінет Міністрів України. (2021, 4 серпня). Про затвердження планів заходів з реформування Національної академії аграрних наук, Національної академії правових наук, Національної академії педагогічних наук на 2021 і 2022 роки (911-р). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/911-2021-p>
- Кремень, В.Г. (ред.). (2026b). *Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні : монографія (До 35-річчя Незалежності України)*. Київ: Педагогічна думка. <https://doi.org/10.37472/NAES-2026-ua>
- Кремень, В.Г. (ред.). (2026a). Звіт про діяльність Національної академії педагогічних наук України у 2027-2026 рр. Київ: Педагогічна думка, <https://doi.org/10.37472/zvit2017-2026>
- Міністерство освіти і науки України. (2025, 27 червня). *Про затвердження Висновків про результати державної атестації наукових установ та закладів вищої освіти в частині провадження такими закладами наукової (науково-технічної) діяльності за науковими напрямками «Аграрно-ветеринарний» та «Суспільний»* (945). <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-vysnovkiv-pro-rezultaty-derzhavnoi-atestatsii-naukovykh-ustanov-ta-zakladiv-vyshchoi-osvity-v-chastyni-provadhennia-takymy-zakladamy-naukovoi-naukovo-tekhnichnoi-diialnost>
- Національна академія педагогічних наук України. (2022). *Статут Національної академії педагогічних наук України (Нова редакція)*. <https://naps.gov.ua/ua/about/statutes/>
- Національна академія педагогічних наук України. (2026, 30 січня). *Грамота Верховної Ради України – колективу Національної академії педагогічних наук*. <https://naps.gov.ua/ua/press/releases/3837/>
- Топузов, О.М., & Засекіна, Т.М. (Ред.). (2026). Загальна середня освіта України в умовах воєнного стану та відбудови: завершення базової середньої освіти у 9 класі / методичний поради́ник науковців Інституту педагогіки НАПН України до початку 2026–2027 навчального року : методичні рекомендації. Київ: Педагогічна думка, 177 с. <https://doi.org/10.32405/978-966-644-826-5-2026-177>

ON THE ACTIVITIES OF THE NATIONAL ACADEMY OF EDUCATIONAL SCIENCES OF UKRAINE IN 2017 – 2026 AND TASKS FOR THE FUTURE

Scientific report at the General Meeting of the NAES of Ukraine, 17 September 2026

Vasyl Kremen

DSc in Philosophy, Professor, Full Member (Academician) of NAS of Ukraine and NAES of Ukraine, President, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. The report provides a comprehensive analysis of the activities of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine from 2017 to 2026 and outlines the priority tasks for its further development. It examines the main performance outcomes of the Academy amidst socio-political, economic, and demographic challenges, the COVID-19 pandemic, and the full-scale war of the Russian Federation against Ukraine. The study characterises the evolution of the legal and regulatory framework governing the activities of the NAES of Ukraine, as well as its interaction with public authorities, research institutions, educational establishments, civil society, and international organisations. It analyses the results of the Academy's research, scientific-expert, educational, international, and information-communication activities, alongside human resources development, structural reform of research institutions, the enhancement of applied research focus, and the integration of research findings into practice. Particular attention is paid to the digitalisation of scientific activities, the development of open science, international scientometric visibility, electronic information resources, and digital systems for scholarly communication. The study substantiates the importance of the NAES of Ukraine's activities in providing scientific and methodological support for national educational reform, as well as enhancing its quality, resilience, and competitiveness. Strategic priorities for the development of education in Ukraine are identified, including lifelong learning, human-centrism, the competence-based approach, the integration of formal, non-formal, and informal education, digitalisation, the development of psychological support, the consolidation of Ukrainian national and civic identity, European integration, and the strengthening of scientific and methodological support for the educational sector. The report emphasises the special role of the NAES of Ukraine in strengthening national resilience, mitigating learning loss, ensuring state security and defence capabilities, post-war recovery, and the development of Ukraine's human capital.

Keywords: National Academy of Educational Sciences of Ukraine; scientific and methodological support for education; pedagogy; psychology; educational reform; scientific research; digitalisation of education; open science; national resilience; Ukrainian national and civic identity; European integration; post-war recovery.

Отримано: 10 вересня 2026 р. Прийнято: 14 вересня 2026 р. Опубліковано: 17 вересня 2026 р.